

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14778980>

SUT YO‘NALISHIDAGI PODANI TO‘LDIRADIGAN YOSH QORAMOLLARNI O‘STIRISHNI REJALASHTIRISH

Mamudov Akmal Yormamatovich

O‘zbekiston Respublikasi Veterinariya va chorvachilikni rivojlantirish qo‘mitasi

Ergashev Alisher Anvarjonovich, Xalilov Jahongir Zoxidovich

Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universitetining Toshkent filiali

Jorayev Alisher Anvarjon o‘g‘li

Samarqand davlat veterinariya meditsinasi, chorvachilik va biotexnologiyalar universitetining Toshkent filiali talabasi

***Annotatsiya.** Изучение особенностей роста и взросления молодняка молочной породы. Формирование практических навыков планирования, отбора и отсенки содержания молодняка для получения продуктивных коров.*

***Annotation.** The study of the growth and maturation of young dairy cattle. Formation of practical skills in planning, selecting and evaluating the maintenance of young animals to produce productive cows.*

***Kalit so‘zlar:** tirik vazn, buzoq, o‘sish, yosh, urg‘ochi, mutloq va nisbiy o‘sish.*

Kirish. Sut yo‘nalishidagi yosh mollarning o‘sishini rejalashtirishdan asosiy maqsad organizmi yaxshi rivojlangan sog‘lom, baquvvat, va uzoq yillar davomida yuqori mahsuldorlikni namoyon qilish qobiliyatiga ega bo‘lgan mollarni parvarishlashdir. Mollarni parvarishlash jarayonida ularning o‘sishi nazorat qilib turiladi, ya’ni har oyda vazn o‘sish me’yori tarozida tortish orqali aniqlab boriladi. Parvarishlash jadalligi urg‘ochi tanalarni birinchi urug‘lantirish muddatiga yaqinlashganda optimal tirik vaznga etkazishga mo‘ljallanishi kerak. Parvarishlashning jadallik me’yori mollarning zoti, sut mahsuldorligi, birinchi

urug‘lantirishdagi tirik vazni va yoshiga qarab belgilanadi. Shu omillarni hisobga olgan holda urg‘ochi tana va g‘unajinlarning o‘shish va ulg‘ayishi rejalashtiriladi.

Mavjud tavsiya etilgan oziqlantirish me‘yorlariga asosan parvarishlash davrlarida talab qilinadigan ozuqa moddalari aniqlanadi.

Xo‘jaliklar amaliyotida ularning sharoitidan kelib chiqqan holda parvarishlash sistemasi va o‘stirish rejalarining bir necha xillari qo‘llaniladi:

- yuqori jadallikda parvarishlash va tirik vazn o‘shish me‘yorini asta pasaytirib borish;
- hayotining birinchi oylarida o‘rtacha me‘yorda parvarishlash va so‘ngra yuqori darajada o‘stirish;
- hayotining birinchi 18 oyligida past me‘yorda parvarishlash va g‘unajinlarni yuqori jadallikda o‘stirish;
- qish davrida o‘rta va yozgi yaylov sharoitida yuqori me‘yorda parvarishlash;

A.P.Beguchevning ma‘lumotiga ko‘ra sudor qoramolchilikda yosh mollar vaznini tug‘ilganidan 18 oyligigacha 10-11 barobar va 24 oyligigacha 12-13 barobarga oshirish parvarishlash jadalligining optimal me‘yori bo‘lib hisoblanadi.

Hozirgi vaqtda yosh qoramollarni o‘stirish sistemalarini baholashda quyidagi usul taklif etilgan:

Unga ko‘ra qora-ola zotli urg‘ochi tanalarni nisbiy o‘shishini pasayishi 58 % bo‘lsa ular asta-sekin etiluvchi, 73 % bo‘lsa o‘rtacha ytiluvchi, 83 % bo‘lsa tez etiluvchi deb hisoblanadi. Odatda, tez etiluvchilari 9 oyligidan boshlab katta yoshdagi o‘ayvonni eslatadi, go‘sh t yo‘nalishidagi hayvonlarga ohib ketadi. Past va o‘rtacha etiluvchi yosh qoramollar kelgusida yuqori mahsuldor sigir bo‘lib shakllanadi.

O‘zbekistonda tumanlashtirilgan sut yo‘nalishdagi urg‘ochi yosh mollar tirik vaznini va o‘shish dinamikasini solishtirib. Ular o‘shishini tekshirish uchun mutloq va nisbiy o‘shish tezligini hisoblandi va tirik vazn, mutloq va nisbiy o‘shish ko‘rsatkichlari o‘zgarishi to‘g‘risidagi ma‘lumotlarni shakllantirilib borildi.

Har-xil tirik vazndagi sigirlar yetishtirishda urg‘ochi mollarni parvarishlash jadalligini o‘rganildi. Ularning vazn o‘shish me‘yorlarini tahlil qilindi. Ularning sut mahsuldorligiga ta‘sir etuvchi omillarni ham o‘rganilib borildi.

Shu asosida quyidagi jadvaldagi urg‘ochi mollar tirik vaznini aniqlandi. Davrlar bo‘yicha mutloq va o‘rtacha kunlik o‘shishini hisoblab chiqildi.(1 jadval)

1 - jadval

O'zbekistonda urchitilayotgan sut yo'nalishidagi urg'ochi mollarning o'sish rejasi (tirik vazni, mutloq va o'rtacha kunlik o'sishi)

Zoti	Sigirlar vazni, kg	Yangi tug' ilgan buzoqlar vazni, kg	Qoramollarning yoshi (oy) va tirik vazni (kg)					Birinchi tuqqan sigirlar, kg
			3	6	12	18	24	
Qizil cho'l	450-500	27-30	76-85	130-145	216-225	285-315	351-390	382-425
Bushuev	500-550	30-33	85-94	145-159	225-264	315-347	390-429	425-467
Qora ola	550-600	33-36	99-102	159-174	264-288	347-378	429-468	468-510
Sigirlar vazni 100 foizga nisbatan		6	17	29	48	63	78	85

Katta yoshdagi sigirlarning vazniga nisbatan endi tug'ilgan urg'ochi buzoqlarning tirik vazni 6 %, 3 oylikida 17 %, 6 oylikida 29 %, 12 oylikida 48 %, 18 oylikida 63 %, 24 oylikida va birinchi tuqqanida 85 % ini tashkil qilgan.

Xulosa. Poda harakatida sigirlarning 20% brak qilinib, bo'rdoqiga boqish uchun go'shtga topshiriladi, 10 % gacha qisir g'unajinlar,tashkil etishi mumkin, 9 % bir yoshdan katta urg'ochi tana podadan chiqarish holatlari kuzatishi mumkin, 20 % bir yoshgacha bo'lgan urg'ochi tanalar, 3 % buzoqlar (kasal, majburiy so'yish) go'shtga topshiriladi hamda xo'jalikda so'yiladi. Shuning uchun podani to'ldiruvchi yosh qoramollarni o'stirish muhim ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh. Mirziyoyev "2022 — 2026-yillarga mo'ljallangan yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to'g'risida" Toshkent sh., 2022-yil 28-yanvar, PF-60-son farmoni.
2. Nosirov U.N "Qoramolchilik" Toshkent. 2001 yil
3. Kulikov M., Ruban Yu.D. "Umumiy Zootexniya" Toshkent 1980 yil.
4. Vsyakix A.S. "Sanoat asosida chovachilik mahsulotlari yetishtirish" Toshkent 1983 yil.
5. Akmalxonov Sh.A., Ashirov M. "Buzoq va g'unajinlarni o'stirish texnologiyasi" Toshkent 1990 yil.
6. Ergashev A.A., Iskandarov H.Q. "Sigirlarning sut mahsuldorligiga boqish usullarining ta'siri" mavzusidagi maqolasi. Oriental Renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences ISSN:2181-1784 www.oriens.uz January., 2023 yil. 579-586 betlar